

DATE PRIVIND ACTIVITATEA BRESLEI MĂCELARILOR DIN ORADEA ÎN SECOLUL AL XVIII-LEA ȘI AL XIX-LEA

SABINA HORVATH*

DATA ON THE BUTCHERS' GUILD FROM ORADEA BETWEEN THE 18TH AND THE 19TH CENTURY

In the urban environment the food related crafts have constantly developed, answering the needs of a growing population. The large number of butchers in Oradea at the middle 16th century has determined their organization in a guild in order to protect their interests in relation with the land owners or city authorities and also against competition of butchers outside the guild. This craft became one of the most important in the city of Oradea.

In order to be able to practice their craft, butchers signed contracts for shops or the right to sell the sacrificed animals' meat. The contracts had rules that the butcher had to comply with. They regarded hygiene norms to be respected in the butcher's shop and the maximum prices allowed.

The present paper I presented several such contracts and a case study on the relationship between the butchers from Oradea and those from Oradea-Olosig who were part of the same guild but owned different rights.

Key words: Oradea, guild, butcher, meat, contract

Istoricul Ștefan Pascu spunea despre meșteșugurile alimentare că „au cunoscut o dezvoltare ascendentă continuă fără prea mari perturbații din cauza evenimentelor politice”¹. Iar unul dintre aceste meșteșuguri alimentare a fost măcelăritul a cărui evoluție a fost vizibilă cu precădere în orașe. În așezările urbane meșterii măcelari luând exemplul altor meseriași puteau fi organizați în bresle cu scopul de a-și apăra interesele în relația lor cu autoritățile, dar și pentru a se opune unei concurențe ce le-ar fi putut dăuna beneficiile. Breasla măcelarilor din Oradea e atestată documentar la jumătatea secolului al XVI-lea, dar precum în majoritatea orașelor din Transilvania măcelăritul exista în Oradea încă din secolul al XIV-lea². În 1644 măcelarii orădeni au primit un privilegiu de la principele Gheorghe Rákóczi I prin care au fost reconfirmate avantaje acordate de către regele Ioan al II-lea Zápolya în 3 noiembrie 1566 și de către principele Cristofor Báthory în 15 aprilie 1576³. Măcelăritul era un meșteșug profitabil atât pentru cel care îl practica cât și pentru stăpânii de pământ și

*Muzeul Țării Crișurilor; etnografie@mtariicrisurilor.ro

¹Ștefan Pascu, *Meșteșugurile din Transilvania până în secolul al XVI-lea*, București, 1954, p.99

² Veronica Covaci, *Din istoricul breslelor orașului Oradea*, în *Crisia IX*. Oradea, 1979, p.753

³ *Ibidem*

autoritățile orașelor ce controlau acest monopol și din gestionarea căruia obțineau venituri importante⁴.

Pentru arendarea măcelăriilor sau a dreptului de a vinde carne în piețe sau în alte locuri prestabilite, măcelarii încheiau contracte cu stăpânul de pământ plătind sume importante de bani pentru a-și putea practica meseria. Un astfel de exemplu e reînnoirea unui contract de arendare la 1 ianuarie 1754 dintre orașul Oradea și măcelarul Hancsirc György. Reiese că măcelarul în cauză mai arendase aceeași măcelărie în urmă cu trei ani, prin urmare condițiile noi de rearendare nu difereau de cele vechi iar pe alocuri se subînțelege că buna purtare a acestuia făcea parte dintre argumentele de continuare a contractului cu măcelarul sus amintit. La primul punct se stabilea ca măcelarul să plătească anual suma de 130 de forinți către oraș pentru arendarea măcelăriei. La punctul al doilea se face referire la contractul anterior prin care măcelăria a fost „bine condusă”, „găsindu-se carne grasă”, suficientă pentru nevoile locuitorilor. Măcelarul vindea carne de porc dar avea dreptul de a vinde și vin. La al treilea punct se stabilea că în timpul târgurilor săptămânale putea vinde la piață împreună cu un alt măcelar; în zilele când nu se țineau târguri săptămânale „nici în piața exterioară și nici în cea interioară sau în mod ambulant pe la case nu avea voie să vândă carne”, ci doar în măcelărie. Dar dacă în mod clandestin aceste reguli le-ar încălca ar atrage după sine o anumită „pedeapsă”. Această interdicție era

⁴ Prin arendarea măcelăriilor și a dreptului de măcelărit, de pildă Episcopia Romano - Catholică percepea venituri importante: în 1727 în Olosig pentru arendarea unei măcelării se plătea către episcopie suma de 84 florini rhenani și 20 crețari, în Biharia și Cetariu pentru arendarea a două măcelării se plăteau 42 fl.rh și 30 cr. de fiecare, în Săldăbagiu, Sânmiclăuș și Oșorhei pentru arendarea a trei măcelării se plăteau 85 de fl.rh pentru fiecare(ANSJBh, Fond Episcopia Romano – Catholică, Acte Economice, vol. I, inv. 246, dosar 3296, f. 7); în conscrierea din 1733 din arendarea unei măcelării în Beiuș stăpânul de pământ percepea taxa de 32 de fl(ANSJBh, Fond Domeniul Episcopesc român - unit, nr. inv.57, dosar I/1733, f. 264); în Oradea - Olosig era arendată o măcelărie către Paulo Szalai pe anul 1786 cu 150 fl. rh., o altă măcelărie din Oradea - Olosig se arenda pentru suma de 75 de fl. rh.; măcelărie din Sânmiclăuș se arenda către Michele Molnak cu 17 fl. rh.; o măcelărie din Biharia se arenda către Stephano Boda pe o perioadă de trei ani cu 140 de fl. rh.; către comunitatea din Keresztes se arenda dreptul de a tăia animale în gospodării pentru suma de 30 fl.rh.; în Seleuș se arenda dreptul de tăiere către Andre Nag cu 9 fl.rh.; în Buduslău către Andrea Hefsnek se arenda dreptul de a tăia animale pentru 4 fl.rh.; către comunitatea din Velența se arenda aceeași poslușanie cu suma de 40 fl. rh.; în Episcopia Bihor se arenda către Paulo Szolay pe o perioadă de trei ani pentru suma de 250 fl.rh.; comunitatea din Haieu plătea 2 fl.rh. pentru a putea sacrifica animale, comunitatea din Ianoșda 4 fl.rh, comunitatea din Cordău 4 fl.rh., comunitatea din Tinca plătea 7 fl.rh.(ANSJBh, Fond Episcopia Romano – Catholică, Acte Economice, vol. I, inv. 246, dosar 49, f.15 - 16); la mijlocul secolului al XVIII, în 1760 din arendarea unor măcelării în Olosig, episcopia obținea 100 fl.rh. la care se adăugau alți 27 de fl. rh. din acordarea dreptului de a tăia animale în gospodărie; arendarea unei măcelării în Velența împreună cu cea din Seleuș se arenda pentru suma de 55 de fl.rh.; o măcelărie din Biharia era arendată cu 100 fl.rh.; în Episcopia Bihor se arenda o măcelărie pentru 100 fl.rh, în Cetariu se dădea 85 de fl.rh. pentru arendarea unei măcelării, în Sântimbreu se plătea 24 fl. rh.; în Sânmiclăuș 4 fl.rh(ANSJBh, Fond Episcopia Romano – Catholică, Acte Economice, vol. I, inv. 246, dosar 30, f.80); arendarea unei măcelării către un particular în Tulcea era în valoare de 3 fl.rh, iar pentru a putea tăia animale satul întreg plătea suma de 139 fl.rh.(ANSJBh, Fond Episcopia Romano – Catholică, Acte Economice, vol. I, inv. 246, dosar 30, f.82)

cu atât mai mult valabilă în timpul epidemiilor sau pentru locurile aglomerate. La cel de-al patrulea punct se menționa că înainte de 1754 măcelarul avea dreptul să vândă doar în măcelărie, situația schimbându-se cu noul contract. În același punct se preciza că pentru a putea fi păstrată curățenia și ordinea orașului, măcelarul nu avea voie să vândă carne lângă locurile unde se comercializa bere și alcool sau lângă „alte nimicuri”. La ultimul punct al contractului se prevedea că arendatorul trebuia să plătească arenda în avans iar pe durata celor trei ani de contract să stea la „dorința orașului”, desigur din punctul de vedere al meșteșugului pe care îl practica. Putea să-și ia ca ajutor un ucenic, dar sub condiția ca acesta să „aparțină orașului”⁵. Un alt contract de arendare a unei măcelării în Oradea încheiat de către măcelarul Pap Ianos cu începere de la 1 ianuarie 1803 cu o durată de trei ani era totodată și un contract de împrumut pentru măcelarul în cauză prin faptul că autoritățile orașului urmau să îi acorde o sumă de 1000 de forinți pentru a-și începe negoțul și pe care măcelarul urma să-i restituie pe parcursul celor trei ani. Jumătate din suma împrumutată a fost ridicată de la perceptorul orașului, de către măcelarul amintit la data de 12 august 1802 iar restul fiind luat în data de 9 ianuarie 1803, data la care era întocmit și documentul la care facem referire. La sfârșitul fiecărui an de împrumut măcelarul se obliga să plătească a cincea parte din suma totală iar la trecerea celor trei ani se obliga să plătească întreaga sumă împrumutată din visteria „orașului nobil”. Măcelarul a girat cu propria avere ce în cazul neplății împrumutului putea fi valorificată de către autoritatea orașenească în vederea recuperării sumei datorate. Documentul era semnat de către perceptorul orașului Francisc Bretski și Pap Ianos - măcelar, la data de 9 ianuarie 1803 în Oradea⁶.

Chiar dacă în bună măsură aprovizionarea măcelăriilor cu carne se făcea prin cumpărarea animalelor și apoi sacrificarea lor, în același timp măcelarii puteau să îngrijească un anumit număr de animale, pe care în baza contractului de arendare a unei măcelării puteau să le pășuneze în pășunile aparținătoare orașului. Un astfel de contract e cel datat în 25 martie 1813 prin care orașul, consiliul și comunitatea electoare oferea în arenda o măcelărie cu următoarele condiții: - „se dă în arendă o măcelărie începând cu data de 25 aprilie 1813 și până în 25 aprilie 1819, pe 6 ani întregi”; pentru cel care ia în arendă măcelăria și pentru „ajutorarea lui” orașul mai dă și 5 „lanțuri de pământ” necultivat unde măcelarul putea pășuna circa 30 de vite; în privința măcelăriei acesta trebuia menținută în stare bună și să cântărească corect carnea vândută pentru toată lumea așa încât „și pe cei fericiți și pe cei nefericiți” să „îi slujească în mod egal”. Se adăuga obligația ca seul rămas în urma prelucrării cărnii să fie vândut lumânărilor din oraș și nu celor străini. Măcelarul se obliga prin acest contract să fie aprovizionat cu carne suficientă pentru nevoile publicului. În cazul în care ar avea ucenici, aceștia să fie „liniștiți” ca nu cumva din pricina lor să se creeze nemulțumiri în rândul clienților. În privința modalității de plată a arendei aceasta

⁵ ANSJBh, Fond *Primăria Orașului Oradea*, inv. 58, dosar /1753 – 1852, f.1

⁶ *Ibidem*, f. 5

conform contractului se făcea odată la jumătate de an, plătită la casieria oraşului. Pe parcursul celor 6 ani arendatorul nu era sfătuit să renunţe la arendă deoarece acest fapt ar fi atras după sine o scădere a veniturilor oraşului, având în vedere că rearendarea măcelăriei ar fi fost făcută la o sumă mult mai mică. Contractul a fost semnat la data de 27 aprilie 1813 de către Barbuly Antal – măcelarul arendator şi un garant în persoana lui Valdesteinn Janos⁷. Aproximativ în aceleaşi condiţii era încheiat un alt contract de arendare datat din 4 aprilie 1822 acestuia adăugându-i-se şi inventarul măcelăriei arendate după cum urmează: – 2 uşi cu închizători şi cu lacăt în stare bună, o tablă cu picioare ajustabilă pe verticală, un grătar din lemn (pentru zilele de vară), două trunchiuri de lemn pentru tăiat (cu grilaj pentru a nu cădea carnea pe jos), o bardă, trei cuiere pentru agăţarea cărnii, 43 de cârlige din fier⁸. Măcelăria în cauză era arendată de către fraţii Isak Lörincz şi Josef locuitorii ai oraşului Subcetate⁹. În 4 octombrie 1834 se arenda „de către oraşul privilegiat Oradea” către măcelarul Püspoly Sandor o măcelărie pe o perioadă de patru ani pentru care trebuia să plătească 300 de forinţi renani în următoarele condiţii:

1. Arenda se plătea trimestrial dinainte în casieria oraşului, iar dacă plata nu se făcea la timp atunci arendaşul era de acord să îi fie luată măcelăria şi să fie arendată altcuiva spre paguba mai sus numitului;

2. Nu îi era permis să întrerupă activitatea sub nici o formă în timpul anului;

3. Fără acordul oraşului nu avea voie să subarendeze măcelăria;

4. În afara sumei pentru arendă măcelarul mai trebuia să dea, la dorinţa oraşului, două măji de seu topit de bună calitate pentru lămpi;

5. Dacă s-ar fi ivit probleme ce ţineau de punctul nr. 1, atunci se putea renunţa la arendă;

6. Aprovizionarea măcelăriei să se facă doar cu carne bună şi să cântărească corect muşteriiilor indiferent de starea socială. Măcelăria să fie ținută curată iar dacă se fac stricăciuni din cauza lui sau a ucenicilor săi atunci va plăti paguba. Dacă se întâmpla o stricăciune până la suma de 12 forinţi acesta era plătită de către arendator pe când o stricăciune mai mare era raportată către oraş; seul provenit din prelucrarea cărnii trebuia vândut lumânărilor locali;

7. Îi era permis să angajeze ucenici care trăiesc „normal şi cinştiţi”;

8. La păşunea oraşului avea permisiunea pentru a păşuna 40 de vite dar nu să facă comerţ cu ele ci să fie folosite „pentru nevoile măcelăriei”;

9. La dorinţa autorităţilor urbei, măcelarul avea obligaţia să taie taurul oraşului fără nici o plată şi să vândă carnea în contul oraşului, de asemenea fără nici o taxă;

10. Deoarece administraţia Oradiei nu avea abator propriu, arendaşul se obliga să ajute la nevoie oraşul cu tăieri de animale;

11. Trebuia să *controleze* alte măcelării pentru a nu fi tăiate animale în mod

⁷ *Ibidem*, f.6

⁸ *Ibidem*, f. 9

⁹ *Ibidem*, f.8

clandestin, în afara măcelăriilor iar dacă ar afla de o astfel de situație și de vânzări de carne în afara spațiului indicat atunci avea obligația de a raporta către administrația orașului pentru ca acesta să ia măsuri în consecință;

12. Starea măcelăriei la primire să se mențină și la predare;

Contractul avea valabilitate din 15 septembrie 1834 până în 15 septembrie 1837, prin care cel care arenda se obliga la toate punctele de mai sus punându-și cheazășie „casa de la Subcetate”. În finalul actului contractual era notat inventarul măcelăriei după cum urmează: – două tigăi din cupru cu mâner, două cuiere pentru carne, trei cârlige de fier, două „troace” una în stare bună iar una nefuncțională, două uși cu închizători și lăcat, dar și câțiva butuci¹⁰.

Breasla măcelarilor din Oradea s-a dovedit a fi o asocierie cu rânduiele bine structurate în cadrul său sau în relația cu autoritățile orașului ori eclesiastice. De pildă, memoriul din 8 noiembrie 1824 adresat comitelui arata nemulțumirea membrilor față de taxa de 200 de forinți la care erau supuși să plătească anual Capitlului Episcopiei Romano – Catolice pentru a-și putea practica meseria. Taxa era considerată neavenită deoarece membrii breslei primiseră un privilegiu regal la fel ca alte bresle din oraș, privilegiu acordat de rege „pentru ca lucrurile să se aranjeze și să se dezvolte”. Însă acest privilegiu nu a fost respectat întocmai iar măcelarii au plătit în continuare suma de 200 de forinți, în timp ce alte bresle își practicau meseria fără nici un astfel de plată¹¹. Decretul regal la care se face referire a fost dat în 1768 și anula taxa de 200 de forinți pe care măcelarii breslei trebuiau să o plătească pentru locul și profitul obținut din vânzarea produselor muncii lor în cele două piețe ale Oradiei – piața interioară și piața exterioară. Jumătate din această sumă trebuia plătită în luna mai, de Ziua Domnului iar cealaltă jumătate în prejma târgului săptămânal ținut de ziua Sfântul Francisc. Așa cum reiese din memoriul breslei în privilegiul regal se specifica desființarea acestei taxe de 200 de forinți, însă acest lucru nu s-a pus în practică. Semnarii memoriului din 1824 fiind – Kiraly Antal – *delegat din partea breslei*, Valenstern Antal – *al doilea jude*, Radonits Mihaly – *senator*, Gavra Gabor – *senator*, Pasky Janos – *jude al târgului*, Pallonits Josef - *inspector*¹². O altă nemulțumire a breslei măcelarilor era concurența neloială a vânzătorilor liberi ce a fost reclamată încă din 1835 și după aceea de foarte multe ori, concurență ce se manifesta atât sub aspectul prețurilor mai mici pe care le practicau cei din afara breslei cât și a condițiilor improprii de tăiere a animalelor; așa încât se cerea liberalizarea prețului la carne și slănină pentru a nu ajunge ca măcelarii din breaslă să nu își mai poată practica meseria datorită nerentabilității ei¹³. La acea dată „slănină obișnuită, simplă” se vindea la un preț de 30 creițari pentru un font (0,550 kg); cu „slănină uscată” nu se putea aproviziona suficient nevoile orașului deoarece în „timpul lucrului” (n.n. în timpul lucrului la câmp) se vindea repede și cu un preț semnificativ mai mare; așadar se cerea stabilirea prețului la slănină sărată și afumată ca acesta să se poată vinde la

¹⁰ *Ibidem*, f. 22, 22 verso

¹¹ *Ibidem*, f.12 - 13

¹² *Ibidem*, f. 10

¹³ *Ibidem*, f. 26

30 cr. fontul. Însă „slănina crudă (proaspăt tăiată), pârjolită și spălată dar și carnea” să fie păstrate la prețul vechi” (nu se menționează însă acesta). Pentru a se crea acest *monopol* era nevoie de un consens între măcelarii din Oradea și Olosig ca toți deopotrivă să își vândă produsele la aceleași prețuri dar în același timp să fie înștiințat și comitatul despre această înțelegere¹⁴. Controlul asupra prețului la carne și slănină ar fi fost impus încă din 1641 însă în noile condiții s-a acordat liberalizarea prețului doar pentru membrii breslei, ei fiind principalii plătitori de taxe considerându-se că practicau acest meșteșug zilnic pentru aprovizionarea populației prin măcelării. Pe când vânzătorii liberi doar în zilele de piață ori târg aduceau carne spre vânzare „ceea ce nu e nici în folosul lor și nici a populației”¹⁵.

La mijlocul secolului al XIX-lea în anul 1855 în Oradea își desfășurau meseria de măcelar 56 de meseriași, unde cel mai în vârstă era numitul Vlagyika Ianos, de 75 de ani, de religie ortodoxă intrat în breaslă la 24 octombrie 1811; cel mai tânăr măcelar din breaslă era Togyeras Iosif, de 20 de ani, de asemenea ortodox „măcelar de viței” și care vindea în Piața Mică, fiind intrat în rândurile breslei la 2 februarie 1859. Priviți din perspectiva religiei un număr de 25 măcelari erau ortodocși, 12 erau greco - catolici, 7 reformați, 6 romano – catolici iar pentru restul nu se specifică apartenența religioasă¹⁶. (vezi anexa: *Tabelul cu măcelarii din Oradea la 1855*) Preponderent, toți vindeau carne de vițel, de vită, oaie și porc¹⁷. La aceștia se adăugau alți 28 de măcelari, ce vindeau în Velența, sau în piețele orașului (Piața Mică, Piața Mare). Dintre aceștia din urmă un număr mare erau evrei ce vindeau doar carne de vită; carne de porc și de oaie comercializau cei de religie creștină indiferent de cult¹⁸. Se poate constata un număr mare de români ce activau în breasla măcelarilor, așa cum arată apartenența lor la religia ortodoxă situație ce a fost semnalată și pentru a doua jumătate a secolului al XVIII –lea când numeroși români erau semnalati ca și importanți crescători de vite dar și măcelari¹⁹. Colateral meseriei de măcelar la mijlocul secolului al XIX-lea își desfășurau activitatea și preparatorii de virșli și cei numiți mezelari ce în 1855 erau în număr de 5 persoane însemnați în cadrul breslei; din punct de vedere religios patru dintre ei erau de origine romano-catolică, doar unul era de origine iudaică iar pentru acesta din urmă se menționează că își prepară produsele din carne de berbec și capră. Din categoria celor care vindeau mâncare gata preparată din carne erau însemnați și așa numiții “cei care frigeau carne”. Erau în număr de 34 de astfel de vânzători în 1855 și vindeau în piețele orașului, în Piața Mare își desfășurau negoțul 20 de persoane, iar în Piața Mică 14 persoane²⁰. În 1859

¹⁴ *Ibidem*, f. 30

¹⁵ *Ibidem*, f. 28

¹⁶ ANSJBh, Fond *Colectia de acte ale breslelor*, dosar 217, f.2,3,4,5,6,7,

¹⁷ *Ibidem*, f.9,10,11,12,13,14

¹⁸ *Ibidem*, f.28,29,30

¹⁹ Gheorghe Gorun, *Aspecte ale istoriei comețului orădean în secolul al XVIII –lea*, în *Crisia IX*, Oradea, 1979, p. 771

²⁰ ANSJBh, Fond *Colectia de acte ale breslelor*, dosar 217, f.2,4

se regăsesc unii dintre aceștia în actele de breslă alături de alții noi veniți²¹. Împreună cu cei numiți *bucătari*²² umpleau piețele și târgurile orașului cu miroșuri îmbiatoare de mâncare de tot felul pe care mușterii erau invitați să o guste. Alături de membrii breslei măcelarilor erau notați în 1855 și un număr de 27 “vânzătorii liberi” ce vindeau carne de porc, untură, slănină sărată ori nesarată²³; faptul că sunt amintiți în actele breslei arată o afiliere la principiile comerciale ale organizației chiar dacă nu sunt membrii propriu-ziși.

Modalitățile de vânzarea ale cărnii în măcelării sau piețe erau controlate de autoritățile orașului ce stabileau reguli de comercializare ale acestui produs considerat “de necesitate”. Așa cum reiese dintr-o adresă a măcelarilor din Olosig din 14 aprilie 1848 în fruntea căroră semna Rotska Teodor, comitatul prin intermediul unei comisii stabilea prețul cărnii “în favoarea locuitorilor”. Așa încât pentru orice vită tăiată se plătea 24 de creițari din care o parte revenea comitatului iar o alta parte jandarmeriei “pentru cheltuielile sale”, în condițiile în care jandarmeria era instituția ce se ocupa cu supravegherea respectării regulilor de comercializare²⁴. În luna mai 1851 prețul pentru o pereche de vite de tăiat era de 400 de florini rhenani sau putea să scadă până la 300 de florini rhenani, însă chiar și așa prețul era considerat mare. Prin urmare prețul cărnii se menținea destul de ridicat. Pe cale de consecință, locuitorii orașului Olosig prin reprezentanți cereau de la magistrul principal o reglementare mai relaxată în stabilirea prețului pentru carne și pâine, bunăoară²⁵. “Nu se mai poate, spuneau ei, să tăcem în continuare sau să ascundem plângerea referitor la scumpirea cărnii de vită. Se știe că peste tot carnea de vită costă 14 creițari /font (un font - 0,550 kg.). Și aici în oraș unde atâtea greutăți au locuitorii carnea de vită se vinde scump”²⁶.

Cât privește relațiile interne din cadrul organizației, măcelarii din Olosig făceau parte din breasla din Oradea, însă constatăm în urma unor plângeri ale celor dintâi ca nu erau acceptați cu drepturi depline. Așa încât măcelarii din Olosig s-au adresat în aprilie 1847 adunării Comitatului în care cereau așezarea lor în “oraș”, invocând apartenența la aceiași asocierie. Prin *așezarea în oraș* se înțelege de fapt permisiunea de a-și vinde marfa în piețele Oradiei așa cum de altfel prevedea un privilegiu semnat în 1820 între măcelarii din cele patru orașe - “iar de la acea data și pâna azi există breasla măcelarilor a Oradiei Mari”. Privilegiul cuprindea câteva puncte ce stăteau la baza memoriului adresat de către măcelarii din Olosig adunării Comitatului : “1. Pentru organizare se alege în comun un conducător ;

2. Exista o caserie comună;

3. Se prevedeau drepturi egale pentru toți membrii pentru a vota nota sau pentru a vinde împreună în Piața Mare, în același loc. Iar dacă acest lucru nu va fi luat

²¹ *Ibidem*, f.16

²² *Ibidem*, f.7,10,19,21,22

²³ *Ibidem*, f.3,5,6, 14,27

²⁴ ANSJBh, Fond *Primăria Orașului Oradea*, inv. 19, dosar 1746 – 1848, f. 82, 83

²⁵ *Ibidem*, f. 95

²⁶ *Ibidem*, f. 93

în seamă atunci sub prevederile acestui privilegiu să fie respectat acest drept iar cei care îl nesocotesc să fie obligați să îl respecte la rândul lor²⁷.

Actul din 1820 amintit anterior prin care meșterii măcelari din Olosig devin membri ai breslei din Oradea Mare cuprindea următoarele puncte : - plățile și taxele să fie plătite și de către cei din Olosig în aceeași proporție ca și cei din Oradea; având în vedere că primul și al doilea meșter al breslei erau aleși dintre cei din Oradea Mare se prevedea ca alți doi meșteri din Olosig să fie la conducerea breslei. Iar cine va fi ales cu mai multe voturi să fie ales președinte; cât privește intrarea unui nou membru în breaslă acest lucru nu se putea face nici de către cei din Oradea Mare nici de către cei din Olosig fără o aprobare din partea conducerii breslei ; în privința locului de vânzare se menționa că în Piața Mare din Oradea meșterii din Olosig nu puteau cere o suplimentare a locurilor, totodată nu puteau vinde în același șopron cu cei din Oradea, lucru de altfel nedorit de către cei din Olosig. Meșterii din Olosig se obligau să respecte condițiile de mai sus atât ei "cei care sunt în viață" cât și urmașii lor. Actul era semnat în 31 ianuarie 1820. Măcelarii din Oradea Mare recunoșteau în 1847 că ar fi încheiat un astfel de contract cu cei din Olosig și că la fiecare cheltuială a breslei trebuia să participe și cei din Olosig doar că aceștia nu au respectat întotdeauna înțelegerea. În 23 februarie 1835 măcelarii din Olosig au mai cerut aceste recunoașteri însă în urma unor cercetări și a celor spuse de conducerea breslei din Oradea Mare s-a constatat că nu li se pot acorda drepturile cerute deoarece erau "străini de oraș" așa încât nu putea fi luată în discuție vânzarea zilnică în piețele orașului. Adunarea comitatului înclină să dea dreptate breslașilor din Oradea considerând cererea celor din Olosig "fără bază solidă" "având în vedere că alt loc de vânzare zilnică nu exista așa încât se vedeau obligați să folosească în continuare doar locurile repartizate pentru ei"²⁸.

Tăierea animalelor pentru vânzarea cărnii se făcea de regulă în măcelării sau chiar în abatoare. Așa e cazul abatorului aflat în proprietatea măcelarului Dusek György, a cărei construire și amplasare a atras după sine o plângere la data de 15 iulie 1847 a celor ce locuiau în vecinătatea casei celui mai sus amintit. Acesta, așa cum reiese din plângere, cumpăraseră casa lui Vaida Sandor pe strada Nemțească fiind ultima casă de pe stradă, cu toate acestea câțiva dintre cei ce locuiau în apropiere au înaintat o plângere către autoritățile orașului prin care se spunea că "pârâțul" a construit un abator în curtea casei sale ce nu corespunde din punct de vedere al igienei iar "aerul miroase urât și apa devine tulbure și urât mirositoare". Argumentul principal era faptul că în oraș niciunde nu se putea construi un abator "pentru că e împotriva sănătății" așa încât locul ideal pentru o astfel de construcție ar fi "departe de oraș și unde se află apă". Prin urmare făcând uz de aceste reguli, abatorului în cauză să i se interzică funcționarea sau să fie construit departe de oraș ori pe Criș²⁹. În urma acestei plângeri abia peste un an, în 1848 s-a constituit o comisie ce trebuia să verifice

²⁷ *Ibidem*, f. 79

²⁸ *Ibidem*, f. 76

²⁹ *Ibidem*, f. 62

dacă prin construirea abatorului s-a pus în pericol sănătatea publică, comisie formată din *birăul* Müller Ferencz, căpitanul jandarmeriei Novobaczky Ferencz, Siga Miklos și medicul Bakacs Sandor³⁰. Pe cale de consecință comisia urma să meargă la casa măcelarului Dusek György în data de 24 iulie 1848 la ora 5³¹. Semnatarii plângerii au fost chemați de asemenea pentru a-și susține punctul de vedere încă o dată. Cei nemulțumiți și totodată semnatarii petiției mai sus amintite erau numiții Banyai Janos, Kovats Istvan, Tenkei Janos, Lovasi Andras, Mandi Pál, Olah Istvan, doamna Szirer Josef. Aceștia împreună cu membrii comisiei au găsit abatorul în cele mai bune condiții așa încât petiționarii au fost întrebați încă odată care e motivul nemulțumirii lor. *Semnatarul* Lovasi András răspunde "că el nu știe nimic despre plângere și prin urmare nu a semnat o altfel de hârtie iar din partea lui, abatorul poate funcționa liniștit". Și atunci cine a semnat în locul și sub numele lui? Așa s-a aflat că o altă persoană și anume Kovats Istvan a semnat și pentru Lovasi András deoarece "nu îl găsisse acasă" pe acesta din urmă. Ca o consecință a acestor neînțelegeri s-a hotărât ca abatorul să funcționeze dar să se mențină curățenia iar din punctul de vedere al jandarmeriei abatorul era amplasat într-un loc în care poate funcționa – aerul circulă liber, sângele de la vitele sacrificate curgea printr-un jgheab împreună cu alte resturi și măruntaie ce se transportau într-un alt loc iar după aceea se mătura și se spala cu apă. Din această pricină abatorul nu pricinuia nici un fel de pericol caselor din jur și grădinilor. Singurul nemulțumit a rămas numitul Banyai Janos ce locuia în casa alăturată abatorului declarând " că suportă mirosul cel mai urât, el practicând meseria de cojocar și chiar în atelierul în care lucrează e un miros insuportabil" iar *soluția* ar fi să-și vândă casa măcelarului Dusek György pentru ca la rândul lui să –și cumpere o altă casă spre interiorul orașului unde să-și poată practica în liniște meseria³².

De regulă în cadrul breslei activau măcelari ce aveau dreptul de tăiere doar pentru vite sau doar pentru viței și mai rar pentru animale mature. Cei supuși acestor reguli nu le erau permise abateri altfel creându-se conflicte în cadrul breslei sau între breaslă și autoritățile orașului putându-se confisca carnea asupra căreia planau semne de incertitudine privind proveniența ei. Un astfel de caz a fost cel prin care de la Dusek György ca proprietar de măcelărie și de la măcelarul angajat Baratki Pal în 25 octombrie 1849 s-au confiscat 13 fonți de carne de vițel fiind considerată carne de vită. Prin ordinul 701 emis de către comitat, breasla putea vinde carne de vită iar carne de vițel doar de lapte sau să fie vițel roșcat. Vițelul de lapte sau roșcat trebuia dus la piață și acolo să-i fie scoasă pielea. Dar Baratki Pal și alți câțiva măcelari nu au procedat întocmai așa încât au devenit suspecti de tăierea unei vite mai bătrâne a cărei carne ar fi fost vândută la prețul celei de vițel. Prin examinarea cărnii confiscate s-a dovedit că a fost tăiată o vită de patru ani de culoare roșcată. Înviniții susțineau că era un vițel de un an, așa cum dovedeau printr-un certificat, dar de la momentul

³⁰ *Ibidem*, f. 64

³¹ *Ibidem*, f. 64 verso

³² *Ibidem*, f.65 și 65 verso

emiterii trecuse deja o jumătate de an. Prin urmare chiar dacă ar fi fost carne de vițel acesta nu mai era de un an, ci de un an și jumătate. Însă anchetatorii au dovedit printr-un alt certificat găsit la măcelărie că era vorba de o vită de patru ani iar pielea roșcată adusă de învinuiți ca dovadă a „nevinovăției lor” era de fapt a unui bou și nu a unui vițel, așa încât confiscarea cărnii s-a făcut în mod legal³³.

Măcelăritul în Oradea în perioada la care facem referire s-a dovedit a fi o activitate vastă desfășurată atât în cadrul breslei dar și în mod liber, în afara unei forme de organizare profesională, determinând amplificarea spiritul concurențial dintre cele două părți. Fapt ce a sporit importanța breslei măcelarilor în cadrul societății dată și de numărul mare al membrilor la mijlocul secolului al XIX-lea ce deserveau populația orașului cu responsabilitate în privința cantității și a calității produselor din carne.

Anexă: Tabel cu membrii breslei măcelarilor din Oradea în anul 1855³⁴:

Nr. crt.	Numele și vârsta măcelarului	Religia	Locul de vânzare al mărfii	Data intrării în breslă
1	Valgyka Ion, 75 ani	ortodoxă	Oradea nr. 144	24 oct. 1811
2	Papp Gyorgy, 68 ani	ortodoxă	Oradea nr. 223	16 oct. 1821
3	Văduva lui Trippa Josef, 48 de ani	reformată	Oradea nr. 129	16 octombrie 1825
4	Văduva lui Orosz Mihaly, 45 de ani	ortodoxă	Oradea nr. 128	11 octombrie 1821
5	Văduva lui Lazar Demeter, 58 de ani	ortodoxă	Oradea 121	21 octombrie 1821
6	Văduva lui Ugocsy György, 52 de ani	greco-catolică	Oradea nr. 139	13 octombrie 1828
7	Mezey György, 54 de ani	ortodoxă	Oradea nr. 335	14 octombrie 1822
8	Văduva lui Moga Gabor, 64 de ani	ortodoxă	Oradea nr. 174	7 octombrie 1836
9	Ivanyi Laszlo, 46 de ani	romano-catolică	Oradea, nr. 336	5 februarie 1838
10	Tajai Lajos, 40 de ani	romano-catolică	Oradea nr. 174	2 decembrie 1839
11	Bala Peter, 40 de ani	ortodoxă	Oradea 216	12 martie 1852
12	Mihalovits Ar., 41 de ani	ortodoxă	Oradea nr. 23	12 martie 1842

³³ *Ibidem*, f.58

³⁴ ANSJBh, Fond *Colectia de acte ale breslelor*, dosar 217, f.2, 3, 4, 5, 6, 7

Nr. crt.	Numele și vârsta măcelarului	Religia	Locul de vânzare al mărfii	Data intrării în breslă
13	Dolya Ianos, 39 de ani	greco-catolică	Oradea nr. 61	10 oct. 1838
14	Gyöngyösi Ianos, 40 de ani	reformată	Oradea nr. 342	4 ianuarie 1841
15	Văduva lui Roska Ianos, 37 ani	ortodoxă	Oradea Olosig, nr.125	14 octombrie 1834
16	Papp Ianos, 33 ani	greco - catolică	Oradea Olosig, nr. 125	8 octombrie 1844
17	Csorba Ianos, 37 de ani	greco-catolică	Oradea nr. 155	8 octombrie 1855
18	Nagy Sandor, 42 de ani	reformată	Oradea, nr. 226	16 martie 1849
19	Papp Andras, 40 de ani	ortodoxă	Oradea 157	26 februarie 1848
20	Varady Josef, 31 de ani	greco-catolic	Oradea nr. 132	27 decembrie 1846
22	Ivany Janos, 35 de ani	romano - catolică	Oradea 211	Iulie 1849
23	Cservenyak Janos, 32 de ani	ortodoxă	Oradea nr. 184	3 noiembrie 1849
24	Bondar Istvan, 30 de ani	reformată	Oradea Olosig, nr. 151	9 octombrie 1847
25	Papp Gyorgy, 29 ani	greco - catolică	Oradea nr. 197	3 decembrie 1850
26	Kovats Miklos, 32 ani	reformată	Oradea 127	18 februarie 1849
27	Bodo Janos, 31 de ani	reformată	Oradea, nr. 131	2 decembrie 1851
28	Papp Togyer, 26 de ani	ortodoxă	Oradea nr. 440	5 decembrie 1851
29	Barátki Miklos, 27 de ani	romano-catolică	Oradea Olosig nr. 61	2 de cembrie 1851
30	Papp Mihaly, 27 de ani	ortodoxă	Oradea nr. 154	2 decembrie 1851
31	Munlyan Ianos, 36 de ani	greco - catolică	Oradea nr. 196	10 decembrie 1851
32	Gyöngyösi Josef, 31 de ani	reformată	Oradea 295	6 iunie 1852
33	Papp Josef, 35 de ani	greco-catolică	Oradea nr. 228	26 februarie 1852
34	Posan Miklos, 37 de ani	greco-catolică	Oradea nr. 228	3 noiembrie 1849
35	Torsza Demeter, 30 de ani	ortodoxă	Oradea, nr. 149	5 decembrie 1850

Nr. crt.	Numele și vârsta măcelarului	Religia	Locul de vânzare al mărfii	Data intrării în breslă
36	Szandi Daniel, 35 de ani	reformată	Oradea nr. 129	26 februarie 1850
37	Mihelye György, 24 de ani	ortodoxă	Oradea nr. 130	27 februarie 1855
38	Ugocsi Ianos, 26 de ani	ortodoxă	Oradea nr. 175	25 februarie 1836
39	Blazsovits Mihaly, 29 de ani	greacă - catolică	Orașul nou, nr. 191	7 februarie 1851
40	Moga Peter, 60 de ani	ortodoxă	Oradea nr. 130	9 noiembrie 1822
41	Mag Laszlo, 31 de ani	ortodoxă	Oradea nr. 305	5 decembrie 1851
42	Papp Simion, 55 de ani	ortodoxă	Oradea nr. 187	7 februarie 1830
43	Szilagy Josef, 47 de ani	greco-catolică	Oradea nr. 236	17 noiembrie 1822
44	Tokaje Sukáts, 64 de ani	ortodoxă	Oradea nr. 176	25 februarie 1825
45	Talyai Ferencz, 36 de ani	romano-catolică	Oradea nr. 121	16 martie 1849
46	Kaba György, 35 de ani	ortodoxă	Oradea nr. 175	7 noiembrie 1836
47	Rocska Togyer, 63 de ani	greco - catolică	Oradea Olosig, nr.26	10 februarie 1813
48	Baratky Páll, 39 de ani	romano-catolică	Oradea nr.308	15 noiembrie 1843
49	Hanga Andras, 37 ani	greco - catolică	Oradea, nr. 277	8 decembrie 1845
50	Antal György, 27 de ani	ortodoxă	Oradea nr. 277	12 martie 1856
51	Papp Istvan, 24 de ani	ortodoxă	Subcetate nr. 213	8 iulie 1856
52	Togyeras Josef, 20 de ani	ortodoxă	Piața mica, nr 213	2 februarie 1856
53	Văduva lui Bogyi Sandor	?	?	?
54	Hoszi Laszlo	?	?	?
55	Botya Gyorg	?	?	?
56	Pap Josef	?	?	?

? = lipsă date